



Koş, N. ve Karacan, E. (2023). Kadın öğretmenlerin toplumsal cinsiyet eşitsizliğine ilişkin düşünceleri. *Sosyal Politika ve Sosyal Hizmet Çalışmaları Dergisi*, 4 (2), 212-230.
doi 10.61861/spshcd.1409575

ARAŞTIRMA | RESEARCH

Başvuru: 25/12/2023

Kabul: 29/12/2023

KADIN ÖĞRETMENLERİN TOPLUMSAL CİNSİYET EŞİTSİZLİĞİNE İLİŞKİN DÜŞÜNCELERİ

Female Teachers' Thoughts on Gender Inequality

Nihal KOŞ¹

Esin KARACAN²

¹ Yüksek Lisans Öğrencisi, Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, ✉nihalkos8@gmail.com,
ID 0000-0002-1725-8409

² Prof. Dr., Kocaeli Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Sosyal Hizmet Bölümü, ✉ekaracan@kocaeli.edu.tr,
ID 0000-0002-0613-2050

Öz

Kadın öğretmenlerin toplumsal cinsiyet eşitsizliğine yönelik bakış açıları, eğitim kurumlarında yaşadığı deneyimler ve toplumsal cinsiyet eşitliğinin sağlanmasına yönelik öneriler bu çalışmanın konusunu oluşturmaktadır. Araştırmada nitel araştırma desenlerinden biri olan fenomenoloji deseni kullanılmıştır. Araştırmanın çalışma grubunu Kocaeli ilinde devlete ait bir ortaöğretim kurumunda görevli 8 kadın öğretmen oluşturmaktadır. Veri toplama yöntemi olarak görüşme yöntemi kullanılmış olup yarı yapılandırılmış görüşme formu hazırlanmış ve katılımcılara uygulanmıştır. Elde edilen veriler içerik analizi tekniğine göre çözümlenmiştir. Araştırmanın sonucunda dört tema belirlenmiştir. Bunlar, “toplumsal cinsiyet eşitliği/eşitsizliği anlamı”, “öğretmenlerin kadın yöneticilere yönelik bakış açısı”, “öğretmenlerin eğitim kurumlarında toplumsal cinsiyet eşitliği/eşitsizliği ile ilgili deneyimleri”, “öğretmenlerin toplumsal cinsiyet eşitliğine yönelik çözüm önerileri” temalarıdır. Araştırma sonuçları, kadın öğretmenlerin toplumsal cinsiyet eşitliğine inandıklarını fakat söylemlerinde toplumsal cinsiyet rolleriyle ilgili kalıp yargıları devam ettirdiğini ortaya çıkarmıştır. Kadın öğretmenlerin eğitim kurumlarında yönetici kadınlara yönelik bakış açısının olumlu olmasının yanı sıra kurumda birden fazla yönetici kadının varlığının kaos ortamına sebep olacağı ifade edilmiştir. Öğretmeler eğitim kurumlarındaki toplumsal cinsiyet eşitsizliğine yönelik deneyimlerini daha çok özel sektörde çalıştıkları zamanlarda deneyimlemişlerdir. Son olarak öğretmenler, toplumsal cinsiyet eşitliğinin sağlanması adına; öğrencilerle, öğretmenlerle ve ailelerle yapılacak çalışmalar ve devlet eliyle yürütülecek bilinçlendirme faaliyetlerine yönelik önerilerde bulunmuşlardır.

Anahtar Kelimeler: Toplumsal cinsiyet eşitsizliği, kadın öğretmenler, orta öğretim kurumu

ABSTRACT

The subject of this study is female teachers' perspectives on gender inequality, their experiences in educational institutions, and suggestions for ensuring gender equality. The phenomenology pattern, one of the qualitative research designs, was used in the research. The study group of the research consists of 8 female teachers working in a state secondary education institution in Kocaeli province. Interview method was used as the data collection method and a semi-structured interview form was prepared and applied to the participants. The data obtained was analyzed according to the content analysis technique. As a result of the research, four themes were determined. These are the themes of "the meaning of gender equality/inequality", "teachers' perspectives on female administrators", "teachers' experiences with gender equality/inequality in educational institutions", "teachers' solution suggestions for gender equality". The research results revealed that female teachers believe in gender equality, but they perpetuate stereotypes about gender roles in their discourse. Although the perspective of female teachers towards female administrators in educational institutions is positive, it has been stated that the presence of more than one female administrator in the institution will cause chaos. Teachers experienced gender inequality in educational institutions mostly when they worked in the private sector. Finally, teachers, in order to ensure gender equality; They made suggestions for work to be done with students, teachers and families and awareness-raising activities to be carried out by the state.

Keywords: Gender inequality, woman teachers, secondary education institution

GİRİŞ

Cinsiyet bireyin biyolojik, fizyolojik ve bedensel durumunu ifade ederken, toplumsal kültürel cinsiyet normlarını ifade eder. Kadın ve erkek oluşun biyolojik temelin dışındaki toplumsal boyutuyla bireyler daha dünyaya gelmeden inşa sürecinin bir nesnesi halini alırlar. Öyle ki doğacak çocuğun giyeceği kıyafetler, oynayacağı oyuncaklar ve kullanacağı eşyalar dahil her şeyin rengi, biçimi anne ve babanın tutumu, algı ve aktarımlarıyla şekillenir ve yine doğacak çocuğun mensubu olacağı toplum içerisindeki var oluşu, davranış biçimleri ondan beklenen tutum ve roller bir dayatma zinciri içerisinde var olur. Bu nedenle kültürle, dinle, dille, politika ve tarihle bağlantılı olan toplumsal cinsiyet konusu oldukça hassas bir konudur. Dişi veya er oluş temelinde şekillenen kadınlık ve erkeklik toplumlar için son derece önemlidir. Toplum, bireyi değişmez bir ölçüt ile biyolojik cinsiyetine göre davranışlar sergilemeye ve bu bağlamda bireyleri bünyesinde tuttuğu davranışlar örgüsüne mutlak bir kabulle uygulamaya zorlamaktadır. Kadın ve erkeklerin tutum ve davranışlarının birbirine karışmasına izin vermez, olası bir ihmal ve umursamazlık durumlarında ise tepki ile müdahalede bulunur (Vatandaş, 2007).

Erkeklerin ve kadınların toplum içerisindeki rollerinin belirlenmesinde ve cinsiyet kalıplarının oluşmasında kültürün etkisi oldukça büyüktür (Aksoy, 2006). Çocuklar cinsiyet ile ilgili ipuçlarını yaşadıkları toplumdan öğrenirler. Örneğin kız ve erkek çocuklar kendilerine alınan hediyelerle gelecekte sahip olmayı belirleyecekleri mesleklere yönlendirilmiş olurlar (Yılmaz, 2018).

Toplumsal cinsiyet kalıp yargıları toplumun kadın ve erkeklerden beklediği tutum ve davranışlardır. Bu kalıp yargılar kadını; pasif, kırılgan, bakım veren, erkekleri ise aktif ve güçlü olarak betimlemektedir (Dökmen, 2017). Öyle ki bu cinsiyetçi tutum dile de yansımakta ve kadına yönelik tüm özellikler

bir aşğılama olarak kullanılmaktadır. Örneğın, bir şeyın yanlış olduğunu anlatmak için 'kız gibi yapmak' deyimının kullanıldığı görölmektedir (Doğan, 2020).

Toplumda var olan sınıflarda, kurumlarda ve farklı meslek gruplarında cinsiyetçilik normları da farklı şekillerdedir ve bu farklılıklar gözetilerek incelenmelidir (şentürk, 2000). Simone de Beauvoir (2019), kadın kimliğinin doğurganlık ve annelik gibi bir rutine hapsedildiğini ve bu durumun geleneksel bir statüye dayandırılarak kadınları özgürlükten mahrum bıraktığına değinmektedir. Ona göre, toplum tarafından suni bir biçimde gelenek, inanç, kültür, düşünce sistemleri ve yasalar ile dayatılan rollerle kadın kimliği edilgenliğe mahkûm edilmiştir.

Beauvoir, erkek ve kadın arasındaki biyolojik, fizyolojik ve psikolojik farklılıklara karşı gelmez, onun itirazı; bu farklılıklar yüzünden kadınların baskılanmış olması ve ataerkil sistem içerisinde kadının ikinci sınıf muamelesine tabi tutulmasınadır (Aydınalp, 2020, s.473).

Kadınların ikinci sınıf muameleye karşı durabilmesi ve haklarını bilip kullanabilmeleri açısından eğitim, oldukça önemli bir dayanak sağlamaktadır. Fakat toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin bir çıktısı olan, eğitim hakkına ulaşımda yaşanan engeller dolayısıyla kadınlar eğitime ulaşmakta güçlük çekmekte ve engelleri aşmakta zorlanmaktadır. Bu durum nedeniyle birçok araştırmacı, kadınların eğitime ulaşmasındaki zorluğun özel nedenlerini incelemekte ve ulaşılan sonuçları, kadının ev içerisinde çocuk ve yaşlılara bakım veren kişi olması, erken yaşta evlilik, ev işleri gibi nedenlerle sıralamakta ve bu durumun, kadınların eğitim basamaklarını tırmanmasında erkeğin gerisinde kalmasına sebep olduğunu belirtmektedir (Özaydınlık, 2014, Gürel ve Kartal, 2015). Kadınların erkeklerle eşit koşullarda olabilmeleri için eğitim olanaklarındaki gelişmeler büyük öneme sahiptir. (Karacan ve Gökçe, 2020).

Öncelikle bu konuda atılması gerekli en önemli adım, karşı cinse olan algının ve tutumların değiştirilmesidir. Bu süreç, toplumsal cinsiyet eşitliğini sağlayacak argümanların eğitim sistemine dahil edilmesiyle mümkün olabilecektir. Eğitim sisteminin tek başına yeterli olmayacağı kabul edilmekle birlikte, yapılan araştırmalar; eğitim seviyesi yükseldikçe toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin azaldığını göstermiştir (Vatandaş, 2007). Bu yeniden şekillenme, kadına yönelik her türlü eşitsizliği, örseleyici tutum, davranış ve düşünceyi ortadan kaldırılması şeklinde olacaktır. Psikolojik, fiziksel, sosyal ve ekonomik şiddete işaret eden kadın-erkek imgesi, öğretmenler ve eğitim materyalleri vasıtasıyla şiddet unsurlarını bünyesinde barındırmayacak bir biçimde titizlikle incelenmelidir (Büyükalın Filiz, vd., 2018).

Araştırmanın problemini, kamu eğitim kurumlarında çalışan kadın öğretmenlerin toplumsal cinsiyet eşitsizliğine ilişkin görüşleri nelerdir sorusu oluşturmaktadır.

2. AMAÇ

Cinsiyetçiliği canlı ve diri tutan her türlü kalıp yargılar, düşünce ve tutumlar egemen eril ideolojiyi pekiştirme görevi görmekte ve eşitliksiz bir toplum düzeninin yeniden üretildiği bir alan olmaya devam

etmektedir. Bu noktada toplumsal yaşamda cinsiyet eşitliğine dayalı bir sistem kurulabilmesi açısından eğitimcilere oldukça büyük görevler düşmektedir. Okulların toplumsal dönüşüm, değişim ve faydada etkin bir yapı olduğu varsayılırsa bu kurumlarda eğitim veren öğretmenlerin toplumsal cinsiyet eşitliği konusunda algılarının incelenmesi oldukça önemli olacağı düşünülmekte ve bu durum, araştırmanın önemini oluşturmaktadır. Milli Eğitim Bakanlığı 2022-2023 verilerine göre, 1.139.673 öğretmen okullarda görev yapmaktadır. Bu öğretmenlerin 163.975'i özel okullarda, 975.698'i resmi okullarda görev yapmaktadır. Öğretmenlerin 455.294'ü erkek, 684.379'u kadınlardan oluşmaktadır.

Veriler ele alındığında her ne kadar kadın öğretmenlerin sayısı erkek öğretmenlerden fazla olsa da bu durum toplumda gözlenen eril düzenin toplumsal cinsiyet eşitliğine dönüştürülebilirliğine olanak sağlamamakta ve toplumsal cinsiyet eşitliğine tek başına katkı sunmamaktadır. Nitekim toplumsal cinsiyet eşitliğinin sağlanması konusunda birçok faktör birlikte ele alınmalıdır.

Bu araştırmanın amacı, eğitim halkasının paydaşlarından birini oluşturan kadın öğretmenlerin toplumsal cinsiyet eşitsizliğine yönelik deneyimlerinin ve toplumsal cinsiyet eşitliğine yönelik görüşlerinin araştırılmasıdır.

3. YÖNTEM

Araştırma kapsamında kadın öğretmenlerin toplumsal cinsiyet eşitsizliğine yönelik görüşlerini değerlendirebilmek adına nitel araştırma modeli tercih edilmiştir. Nitel araştırma modeli veri toplama yöntemi olarak görüşme, gözlem ve doküman analizinin kullanıldığı bir araştırmadır. Bu sayede olayların doğal ortamda gerçekçi ve bütüncül olarak ele alınması amaçlanır (Yıldırım ve Şimşek, 2018).

Araştırmada fenomenolojik (olgubilim) yaklaşımdan faydalanılmıştır. Bu bağlamda katılımcıların araştırmanın konusuna yönelik olayları nasıl değerlendirdiği ve kavramlaştırdığı ortaya konmuştur (Greasley ve Ashworth, 2007; Akt.Güven ve Toker Gökçe, 2018).

Örneklem belirlenmesinde kartopu örnekleme tekniği kullanılmış ve 8 kadın öğretmenle görüşmeler yapılmıştır. Veri doygunluğuna ulaşıldığına karar verilince görüşmeler sonlandırılmıştır.

3.1. Çalışma Grubu

Araştırmanın çalışma grubu Kocaeli ilinde bir devlet okulundaki 8 kadın öğretmenden oluşmaktadır. Toplumsal cinsiyet eşitsizliği algısının araştırıldığı bu çalışmada öğretmenlerin yaş aralığı 26-34 arasında olup katılımcılardan 5'i evli 3'ü ise bekârdır. Katılımcıların eğitim düzeyleri incelendiğinde 1 kişi yüksek lisans, 7 kişide lisans düzeyinde eğitime sahiptir.

Tablo 1. Çalışma grubunda yer alan kadın öğretmenler ile ilgili bilgiler

Değişkenler (n=8)		F
Yaş	26-34	8
Medeni durum	Evli	5
	Bekâr	3
Eğitim	Yüksek Lisans	1
	Lisans	7

3.2. Veri Toplama Araçları

Araştırmada veri toplama aracı olarak, araştırmacılar tarafından hazırlanan yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır. Sorular için uzman görüşü alınmış ayrıca 2 öğretmenle pilot görüşmeler yapılarak soruların işlevselliği test edilmiştir. Mülakat sorularının oluşturulma sürecinde ilgili alan yazın taranmış açık uçlu ve standartlaştırılmış sorular hazırlanarak öğretmenlerin düşüncelerinin öğrenilmesi amaçlanmıştır.

3.3. Veri Toplama Süreci

Kocaeli Üniversitesi Etik Kurulu'ndan izinlerin alınmasının ardından veri toplama süreci başlamıştır. Araştırmanın verileri 2022-2023 eğitim öğretim yılının bahar döneminde üç haftalık bir süre zarfında toplanmıştır. Öğretmenler ile yapılan görüşmeler esnasında veri kaybını önlemek için katılımcılardan izin alınarak ses kaydı alınmıştır. Eş zamanlı olarak önemli görülen noktalarda not alma tekniği de uygulanmıştır. Katılımcılardan ikisi ses kaydı alınmasını istemediklerini belirttikleri için onlarla yapılan görüşmelerde not alınmıştır. Görüşme boyunca katılımcıların cevaplarının araştırmacı tarafından etkilenmemesine ve yönlendirilmemesine dikkat edilmiştir.

Soruların formdan direkt okunmaması göz teması eşliğinde günlük dilde ifade edilmesi katılımcılarla daha etkili bir iletişim gerçekleştirmeye yardımcı olmaktadır (Yıldırım ve Şimşek, 2008). Bu durum katılımcılara daha rahat bir ortam sunmuştur. Görüşmeler boş bir sınıfta ortalama 30 dakikalık sürede gerçekleşmiştir.

3.4. Verilerin Analizi

Veriler analiz edilirken içerik analizi tekniği kullanılmış buna göre; kod, alt tema ve en son tema oluşturma süreçleri izlenmiştir. İlk olarak bir kod listesi oluşturulmuş daha sonra aynı kavramı çağrıştıran kodlar alt temalar halinde toplanmış ve son olarak temalara ulaşılmıştır. Nitel veri analizinin temelini kod ve temalar oluşturmada ve araştırmacılar bu kısımda ayrıntılı tanımlar oluşturup temaları kendi görüşleri ve ilişkili literatür çerçevesinde yorumlamalar yapmıştır (Creswell, 2016).

Görüşmelerin sonunda kaydedilenler yazıya dökülmüş ve toplamda 24 sayfa veri dökümü elde edilmiştir. Katılımcıların bilgilerinin saklı tutulması adına öğretmenlere Ö1, Ö2, Ö3, Ö4 şeklinde kodlamalar yapılmıştır.

4. BULGULAR

Yapılan içerik analizi sonucunda dört tema ortaya çıkmıştır. Bunlar; (1) öğretmenler için toplumsal cinsiyet eşitliğinin/eşitsizliğinin anlamı, (2) öğretmenlerin kadın yöneticilere yönelik bakış açısı, (3) öğretmenlerin eğitim kurumlarında toplumsal cinsiyet eşitliğiyle ilgili deneyimleri, (4) öğretmenlerin toplumsal cinsiyet eşitliğinin sağlanmasıyla ilgili çözüm önerileri' şeklindedir.

Tablo 2. Araştırmanın Temalar ve Alt Temalar

TEMA	ALT TEMA	KOD	F	
1)Öğretmenler için Toplumsal Cinsiyet Eşitliğinin/Eşitsizliğinin Anlamı	1)Tanımlamalar	Fiziksel farklılıklar	ö2,ö3,ö4,ö5,ö7	
		Hukuksal eşitlik	ö4,ö8	
		Kadınların ve erkeklerin eşit fırsatlara sahip olması	ö1,ö2,ö8,ö6	
	2)Erkeklik ve kadınlık kalıp yargılar-engeller	Kadını annelik ile tanımlamak	Kadını annelik ile tanımlamak	ö1,ö3,ö7
			Kadını anlayışlı, sabırlı, merhametli, boyun eğen olarak tanımlamak	ö6,ö8
		Erkeğin güç ve otoriteyi temsil ettiğini düşünmek	ö2,ö4,ö8,ö6	
		Kadınlık ve erkeklik sınırlarının kalktığını düşünmek	ö5	
		Erkeklerin daha rasyonel olduğunu düşünmek	ö4,ö7	
	3)Ekonomik sosyal ve kültürel katılım-engeller	Anneliği ve eş olmanın kadın hayatında birinci sıraya sahip olması görüşü	Anneliği ve eş olmanın kadın hayatında birinci sıraya sahip olması görüşü	ö4
			Kadının çalıştığı sürece söz hakkına sahip olması görüşü	ö1,ö2,ö3,ö5,ö6,ö7,ö8
2)Öğretmenlerin Kadın Yöneticilere Yönelik Bakış Açısı	1)Olumlu yaklaşım	Eğitim kurumlarında kadın yönetici olmasının kadınlar için avantaj olarak görülmesi	ö1,ö3,ö7,ö8	
		Kadınların daha adil olduğunun düşünülmesi	ö5,ö8	
		Kadınların titiz ve detaycı olarak düşünülmesi	ö1,ö2,ö7	
	2)Olumsuz yaklaşım	Kadınları duygusal ve kışkanç olarak tanımlamak	ö4,ö6	

		Erkeklerin yöneticilik becerilerinin daha gelişmiş olduğu görüşü	ö4
		Kadınlık rollerinin aksadığının düşünülmesi	ö1,ö6
3)Öğretmenlerin Eğitim Kurumlarında Toplumsal Cinsiyet Eşitliğiyle İlgili Deneyimleri	1)Olumsuz deneyimler	Özel sektörde çalışanların kamuda çalışanlara nazaran daha fazla ayrımcılığa maruz kalması	ö4,ö7
		Kurumda çalışan erkek öğretmenlerin cinsiyet rollerine yönelik kalıp yargıları	ö3,ö5
	2)Olumlu deneyimler	Öğretmenlerin çalıştığı kurumda eşitliğin mevcut olduğu görüşü	ö1,ö2,ö6,ö8
4)Öğretmenlerin Toplumsal Cinsiyet Eşitliğinin Sağlanmasıyla İlgili Çözüm Önerileri	1) Öğrencilerle, öğretmenlerle ve ailelerle yapılacak çalışmalar	Derslerin bir fırsat olarak görülmesi	ö1,ö2,ö3
		Derslerde eşitlikçi yaklaşımlara ve ifadelere dikkat edilmesi	ö2,ö7
		Sorunun aile temelli olduğunun düşünülmesinden dolayı ailelere seminerler verilmesi düşüncesi	ö1,ö4,ö5,ö6
		Öğretmenlerin öğrencilere örnek olacak davranışlar sergilemesi	ö1,ö3
		Öğretmenlere toplumsal cinsiyet eşitliğine yönelik eğitimler verilmesi	ö8
		Okul öncesi dönem ve diğer eğitim kademelerinde ailelerin farkındalığını artırmaya yönelik eğitimler	ö1,ö6
	2)Toplumla yapılacak çalışmalar	Devlet eliyle yapılan halk eğitimlerinin yürütülmesi	ö4,ö8
		Medyanın etkinliğinin artırılması	ö1,ö8

4.1. Öğretmenler İçin Toplumsal Cinsiyet Eşitliğinin/Eşitsizliğinin Anlamı

Öğretmenler için toplumsal cinsiyet eşitliği/eşitsizliği anlamı teması incelendiğinde, “tanımlamalar”, “erkeklik ve kadınlık kalıp yargılar-engeller” ve “ekonomik sosyal ve kültürel katılım-engeller” olmak üzere üç alt tema ortaya çıkmıştır. Öğretmenler toplumsal cinsiyet eşitliğini tanımlarken en çok “kadınların ve erkeklerin eşit fırsatlara sahip olması” ifadesini vurgulamışlardır. Ö1 ve Ö8 kodlu kadın öğretmenlerin ifadeleri şöyledir:

Toplumsal cinsiyet eşitliği erkek ve kadın arasında bir ayrım olmaksızın eşit hak ve fırsatlardan yararlanmaktır. Toplumun etiketlerinin dışında bir eşitliktir. Toplumsal cinsiyet

eşitliği kavramına kesinlikle inanıyorum kadınlar her işi yapabilir aynı şekilde erkeklerde öyle bir iş için cinsiyet ayrımı yok benim gözümde mesela en iyi aşçılar, terziler hep erkeklerden çıkar. Tüm bunların dışında kadınların erkeklerden daha fazla çalıştığını ve başarılı olduğunu da eklemem gerek mesela ben eşimden daha yoğun çalışıyorum ve bence daha başarılıyım diyebilirim (Ö1).

Batıya kıyasla Doğu bölgelerinde keskin ayrımlarını hissettiğimiz bir konu bence ben de Doğu bölgesinde büyümüş yetişmiş biri olarak sıkça duydum işte “sen kadınsın yapamazsın” bu sözlerle büyüdüm ama bunu hiçbir zaman kanıksamadım kadın olmak nasıl bir pranga olabilir ki fiziki ve cinsiyet farkı dışında kadın ve erkeğin birbirinden farkı yok toplumsal cinsiyet eşitliği de her iki cins için haklardan ve fırsatlardan eşit derecede yararlanmak demek bana göre. Hukuksal eşitlik demek. Dinen de bu böyledir hani kutsal kitapta geçer ya kadın ve erkek bir tarağın dişleri gibi eşittir bu bakış açısında olursak ki ben öyleyim kadın ve erkek arasında bir fark yoktur diyebilirim (Ö8).

Öğretmenler toplumsal cinsiyet eşitliğini tanımlarken eşitliğin sağlanmasına yönelik bazı tutum ve algıların engeller oluşturduğundan bahsetmiştir. Bu ifadeler “erkeklik ve kadınlık kalıp yargılar-engeller” ve “sosyal, kültürel ve ekonomik katılım-engeller” alt teması adı altında tanımlanmıştır. “Erkeklik ve kadınlık kalıp yargılar-engeller” alt temasında en çok vurgulanan kodlar “kadını annelik ile tanımlamak” ve “erkeğin güç ve otoriteyi temsil ettiğini düşünmek” şeklindedir. Bu kodlara ilişkin kadın öğretmenlerin ifadeleri şu şekildedir:

Toplumumuzda kadın denildiğinde hangi konumda olursa olsun önce akla annelik gelir. Çalışıyor olsa bile kadın, çocuklara bakan, yemek yapan, sofrayı kaldıran, temizlikten sorumlu, ev işlerinden sorumlu kişidir. Erkek ise özgür olan, işten gelince elini bir şeye pek sürmeden yemek yiyen, televizyonun başına geçen, dinlenen kişi, benim evliliğimde de böyleydi yirmi bir yıldır evliyiz bu düzeni yeni yeni değiştirebildim. Çok zorlandım çünkü öyle yetişmiş, annelere burada çok fazla iş düşüyor bence erkek çocuklarına da kız çocuklarına verdikleri sorumlulukları vermeleri gerekiyor. Evde ve dışarda tüm görevlerin yerine getirilmesinde ortak olduğunun öğretilmesi gerekiyor ben mesela şu an oğlumu 5 yaşında her görevi veriyorum ev içinde süpürsün, toz alsın evde sofraya yardım etsin bunları yaşam becerisi olarak öğrensin. Bunları öğrenemediğinde birey toplumsal eşitliği de öğrenemez algı geliştiremez (Ö1).

Kadın öğretmenlerin bir kısmı toplumsal cinsiyet eşitliğinin sağlanmasına engel olan düşünce ve tutumlar için kadının annelik rolüne hapsedildiğini düşünürken bir kısmı anneliği kadına ait bir rol olarak kabul etmektedir. Ö3 kodlu katılımcının ifadeleri şöyledir:

Kadın deyince ilk aklıma annelik geliyor bir çocuğun doğmasında, büyümesinde ve gelişmesindeki başat faktör annedir. Annelik kadına ait ondan ayrılmaz bir rol. Bu toplumsal bir kabuldür ayrıca (Ö3).

Kadın öğretmenler toplumda “Erkeğin güç ve otoriteyi temsil ettiğine yönelik” görüşlerin varlığını şöyle ifade etmişlerdir:

Toplumsal cinsiyet eşitliğinin toplum tarafından benimsenmesindeki belki de en büyük engellerden birisi erkek deyince ilk akla güç ve otoritenin gelmesi bu düşünce eşitliğin önündeki handikap ama benim bakış açım göre kadın mesela acıya en dayanıklı ve ta-

hammül seviyesi en yüksek olan canlı böyle olunca üstünlük nasıl sadece bir cinse atfedilebilir ki (Ö8).

Erkeklik denilince akla ilk gelen argümanlar daha çok güç, otorite oluyor bunlar kolay kolay değişmeyecek toplumsal ön yargılar açıkçası hatta bazen benim bile kanıksadığım bir düşünce oluyor. Erkeklik nedir denince benim de aklıma direkt güç, otorite gibi kavramlar geliyor mesela (Ö6).

“Ekonomik, Sosyal ve kültürel katılım-engeller” alt temasında en sık tekrarlanan “kadının çalıştığı sürece söz hakkına sahip olduğu” düşüncesine ilişkin kadın öğretmenlerin ifadeleri şöyledir:

Çalışan ekonomik özgürlüğü olan kadınların söz hakları daha fazla oluyor (Ö6).

Toplumumuzda kadınların çok fazla söz hakkına sahip olduğunu düşünmüyorum açıkçası kendi ailem açısından da bu böyle, örneğin babam araba almaya karar verdiği zamanlarda daha çok abimin fikrini sormuştu ve onunla karar vermiştiler diğer şeylerde de bu böyleydi maalesef. Benim söz hakkım ise atandıktan ekonomik olarak güç elde ettikten sonra başladı ama doğru olan ailede yaşayan herkesin cinsiyet ve sosyo-ekonomik durum fark etmeksizin fikrinin alınması ve buna saygı duyulmasıdır (Ö7).

Çalışmaya başlayınca söz hakkım oldu diyebilirim para kazanmadan önce çok fazla söz sahibi değildim, eşitlik ekonomik olarak güçlenince sağlandı (Ö8).

Öğretmenlerden ikisi ise toplumsal cinsiyet eşitliğinin mümkün olmayacağını “erkek ve kadın fitrat gereği farklıdır, eşit olamazlar” şeklinde ifade etmişlerdir.

Cinsiyet eşitliğine açıkçası çok inanmıyorum. Kadın erkek bir kere fitrat gereği eşit olamaz ee yani her cinsin kendine göre özellikleri sınırları var. Kadınların mesela erkekler gibi fiziksel güçleri yok. Hak hukuk anlamında yani evet eşit olmalı ama onun dışında eşitlik çok söz konusu değil yani bence, olamaz da (Ö4).

Eşitlik diye bir şey yok yani kadın ve erkek fitrat gereği farklı olduğu için eşitliğin olması da mümkün değil. Bu farklılık duygusal olabilir, zihinsel olabilir, fiziksel olabilir sadece biraz daha dengede tutmak mümkün ama eşitlik olamaz. Şu an bu durum hukuksal açıdan toplumda biraz daha dengede diyebiliriz sadece (Ö5).

4.2.Öğretmenlerin Kadın Yöneticilere Yönelik Bakış Açısı

Öğretmenlerin kadın yöneticilere yönelik bakış açısı adlı temanın bulguları incelendiğinde; “olumlu yaklaşım” ve “olumsuz yaklaşım” olmak üzere iki alt tema yer almaktadır. Kadın öğretmenler olumlu yaklaşımlardan bahsederken en çok “eğitim kurumlarında kadın yönetici bulunması kadınlar için avantaj” şeklinde ifade kullanmışlardır:

İdarecilik çok başka bir şey öncelikle adaleti sağlayabilmek gerek bu çok zor bir iş ama her okulda bir idarecinin kadın olması gerekiyor çünkü kadının halinden kadın anlar hani özel durumlarda izin kullanmak gerektiğinde onları anlama noktasında bir tane kadın idareci, hatta müdire hanım kesinlikle olmalı bizim okulumuzda da kadın bir idareci var mesela bu biz kadınlar için oldukça avantajlı bir durum (Ö1).

Kadın olarak kişisel konuları daha rahat konuşmak mümkün olur bence ama bu tabi kişinin anlayışlı olmasıyla da alakalı yani kadın diye daha anlayışlı olacak diye bir şey yok ama insan kendi cinsi biriyle daha rahat mahrem konular hakkında konuşabilir bence bu

yüzden kadın yönetici bir avantaj olarak değerlendirilebilir (Ö8).

Kadın öğretmenler, yöneticilik konusunda kadınların daha titiz ve detaycı olmalarını olumlu bir özellik olarak değerlendirmiş ve şu ifadelerde bulunmuşlardır:

Kadınların yönetici pozisyonlarında daha fazla yer alması gerektiğine inanıyorum. Kadın yöneticilerin daha titiz ve dikkatli olduğunu yöneticilik vasfının kadınlara özgü bahşedilmiş bir yetenek olduğunu görüyorum. Yönetici kadınların çoğu çok başarılı (Ö2).

Kesinlikle kadınlar birçok kurumda ve eğitim kurumlarında yönetici pozisyonunda mevcut durumdakinden çok daha fazla yer almalı bu durum eşitliği daha fazla destekleyecek toplum tarafından da eşitliğin kabul edilmesi yönünde bir farkındalık oluşturacaktır. Biz kadınlar çoğunlukla çok titiz ve detaycı bu özelliğimiz yöneticilik konusunda başarıyı da getirecektir (Ö7).

Katılımcılar, kadın yöneticilere yönelik “olumsuz yaklaşımlar” alt temasında en çok kadınları *duygusal* ve *kıskanç* olarak tanımlamışlardır. Bununla ilgili olarak Ö6 ve Ö4 kodlu öğretmenlerin ifadeleri şöyledir:

Ben şu an müdür yardımcısıyım duygusal anlamda güçlüyüm bence ama her kadın böyle değil o yüzden yönetici olmaları bence çok olumlu sonuçlar doğurmayabilir. Kadın yönetici varlığı kaos ortamına sebep olabilir çünkü kadınların doğasında kıskançlık var bir kurumda birden fazla kadın yönetici olması durumunda bu kıskançlık duygusu harekete geçecektir. Bu da kurum işleyişini, personeli, öğretmeni ve öğrenciyi ister istemez olumsuz etkileyecektir (Ö6).

Ben şöyle düşünüyorum kadınlar daha duygusal bu duygusallığın da dezavantajları var maalesef yani bir erkek kadar profesyonel düşünemeyebiliriz ve onlar gibi yöneticilik becerilerimiz gelişmemiş olabilir bu da vermiş olduğumuz kararlarda sorun çıkarabilir. Yani bu yüzden çok da kadınların yönetici olması konusunda olumlu düşünmüyorum bu kadınların hassas duygusal olmalarıyla ilgili ve yani bu onları yıpratır da ayrıca (Ö4).

4.3.Öğretmenlerin Eğitim kurumlarında Toplumsal Cinsiyet Eşitliğiyle İlgili

Deneyimleri

Öğretmenlerin Eğitim kurumlarında Toplumsal Cinsiyet Eşitliğiyle İlgili Deneyimleri temasının bulguları incelendiğinde; “Olumsuz deneyimler” ve “Olumlu deneyimler” şeklinde iki alt tema ortaya çıkmıştır.

Kadın öğretmenler yaşadıkları olumsuz deneyimleri paylaşırken özel sektörde çalıştıkları dönemlere atıfta bulunmuş ve kamuda çalışan öğretmenlere göre daha fazla iş yüküne ve ayrımcılığa maruz kaldıklarını şöyle ifade etmişlerdir:

Eğitim kurumunda bir eşitlik olduğuna inanmıyorum sistem zaten daha çok kadını ezme-ye iş yükü yüklemeye eğilimli bu her kurumda geçerli tabii ki eğitim kurumu da nasibini alıyor özellikle özel sektörde eğitimciyseniz bunu daha yoğun hissediyorsunuz, ücret farkı olmaksızın erkek öğretmenlere oranla daha fazla derslere giriyorsunuz mesela (Ö4).

Kamuda çalışıyorsanız çok bir fark olmuyor ama özel sektörde kesinlikle cinsiyet ayrımcılığı yapıyor kadınlar daha çok eziliyor, özelde çalıştığım zamanlarda müdür beyin çok sık kadın öğretmenlerle kaba konuştuğunu hatta bağırdığına şahitlik ettim, bana da bağırmıştı fakat aynı ses tonuyla hiçbir zaman bir erkek öğretmenle konuştuğuna şahit olmadım (Ö7).

Ö3 ve Ö7 kodlu kadın öğretmenler yaşadığı olumsuz deneyimlerini “kurumda çalışan erkek öğretmenlerin cinsiyet rollerine yönelik kalıp yargıları” şeklinde ifade etmişlerdir.

Bazı erkek öğretmen arkadaşlar nasıl desem yani sanki erkekler işlerini ciddiyetle yaptığını kadınların ise işlerini çok fazla ciddiye alamadıklarını düşünüyorlar çünkü onlara göre biz kadınların okul dışında da başka işlerimiz var işte en basitinden ev temizliği, yemek, çocuk bakımı gibi bu yüzden kadın öğretmenlerin eğitici kimliklerinin eksik yetersiz kaldığını düşünüyorlar bunu sıkça ifade ederken duyuyorum onları öğretmenler odasında falan birçok kez şahit oldum, duydum yani. Kendilerinin daha aktif ve mesleki açıdan bilgili olduklarını düşünüyorlar bizim okul dışındaki görevlerimiz olduğundan onlara göre öğretmenlik becerilerimiz eksik (Ö3).

Daha önce çalıştığım bir okulda idareimiz erkeklerden oluşuyordu bu durum bana sıkça kadın öğretmenler olarak kurumsal gözetim altında tutulduğumuzu hissettiriyordu. Sıklıkla kadın öğretmenlere ne yapacağı, nasıl davranması gerektiği işte velileri alttan almamız gereken durumlar vs. öğüt ediliyordu. Benim doldurduğum sınıf defterini bile sürekli kontrol ediyorlardı ama bunların hiçbirinin erkek öğretmenlere yapıldığını görmedim (Ö7).

Olumlu deneyim alt temasındaki bulgular da kadın öğretmenlerin ifadeleri şöyledir:

Bizim okulumuzda büyük ölçüde toplumsal cinsiyet eşitliği var diyebilirim ihmal edenler de var, elbette var. Ama büyük ölçüde eşitlik hakîm özellikle idarecilerimiz bu konuda çok hassaslar (Ö1).

Evet eşitlik var bir ayrım göremiyorum erkek öğretmenler ile biz kadın öğretmenlerin maaşı özlük hakkı vs. bir ayrım yok girdiğimiz ders saatleri de eşit farklı bir muamele de görmedim ben hiç (Ö2).

Evet eşitliğin olduğunu düşünüyorum açıkçası bu cinsiyetle alakalı değil aslında yani kurumumuz adına konuşuyorum öğrenciler ya da öğretmenler cinsiyetçi değil olumsuz tutum varsa bu daha çok karakterle alakalı yani kadın olduğu için ezilen veya erkek olduğu için el üstünde tutulan ya da hak kaybına uğrayan yok (Ö6).

4.4. Öğretmenlerin Toplumsal Cinsiyet Eşitliğinin Sağlanmasıyla İlgili Çözüm Önerileri

Öğretmenlerin Toplumsal Cinsiyet Eşitliğinin Sağlanmasıyla İlgili Çözüm Önerileri teması incelendiğinde; “öğrencilerle, öğretmenlerle ve ailelerle yapılacak çalışmalar” ve “toplumla yapılacak çalışmalar” şeklinde iki alt tema ortaya çıkmıştır. Buna göre öğretmenler çözüm önerisi sunarken en çok “sorunun aile temelli olduğunun düşünülmesinden dolayı ailelere seminerler verilmesi” gerektiğini ifade etmişler ayrıca “derslerin bir fırsat olduğunu” dile getirmiş ve öğrencilere dersler vasıtasıyla rehberlikte bulduklarından bahsetmişlerdir. Buna göre Ö5 kodlu kadın öğretmenin ifadeleri şöyledir:

Veli toplantılarında bazen bu konudan bahsediyoruz kızların okumasının desteklenmesi, erkek çocuklarının da evde işlerinde yardımcı olmaları vs. ailelere rehberlik etmeye çalışıyoruz özellikle evde kız ve erkek birlikte yaşayan ailelere bu konu hakkında yani eşitlikçi yaklaşım nedir nasıl olmalıdır bu şekilde konuşmalar yapıyorum ben sık sık açıkçası çünkü eğer öğrencide eşitsizliğe yönelik bir düşünce varsa bu aileden geliyor, sorunun ana temeli orası ailenin eğitilmesi lazım (Ö5).

Öğretmenler toplumsal cinsiyet eşitliğinin sağlanmasına yönelik öneride bulunurken eğitimin ilk kademesi olan okul öncesi dönemine de atıfta bulunmuş ve bu dönemde verilen eğitimlerin toplumsal cinsiyet eşitliği algısının oluşmasında oldukça önemli bir dönem olduğuna işaret etmişlerdir. Okul öncesi dönemde bu eğitimlerin sıklıkla hem velilere hem de öğrencilere verilmesi gerektiğini bu konuda da okul öncesi öğretmenlerine çok iş düştüğünü belirtmişlerdir.

Eşitlikçi bir bakış açısına sahip bireyler önce ailede eğitilir yani eğitim ailede başlar sonrasında ise önemli olan okul öncesi dönem bence. Biz ortaöğretim kurumu olarak yalnızca var olan düşünceleri olumluysa geliştirmeye çalışabiliriz olumsuzsa ikaz edebiliriz pek fazla değişim sağlamak güç ama velilerle bu konuları toplumsal cinsiyete yönelik eşitliği sık sık konuşmak faydalı olabilir bunun dışında seminerler düzenlemek bilgilendirmek lazım. Ayrıca öğretmenlerin kendisi de davranışlarıyla örnek olabilir mesela eşit bir tutumla tüm öğrencilere yaklaşmak ya da kendisine cinsiyet temelli yapılan haksızlıklara susmamak gibi (Ö1).

Bence veliyi eğitmek öğrenciyi eğitmekle eş değerdir yani aileyi değiştiremediğiniz zaman bir şeyi değiştiremiyorsunuz bu da yine bence okul öncesi dönemde etkili olur o zamanlarda verilen eğitimler işe yarar. Lisede zaten biz öğrencilerle konuşuyoruz bu konuları fakat dediğim gibi çocuk aileden ne öğrenmişse onu yaşamında yansıtıyor bu yüzden de lise kademesine gelmiş bir öğrenci için değişim biraz zor ve sancılı bence ama biz yine de sıkça seminerler, konferanslar düzenleyebiliriz bu konularla ilgili (Ö6).

Öğretmenler öğrencilerinin toplumsal cinsiyet eşitliğine yönelik bir bakış açısı geliştirmeleri konusunda “derslerinin bir fırsat olduğunu” dile getirmiş ve şu ifadelerde bulunmuşlardır:

Derslerimiz biz öğretmenler için bir fırsat bu noktada aktif olabiliriz mesela toplumda bir olay olduğunda işte toplumsal cinsiyet eşitliğine yönelik konular bu sosyal medyaya yansıdığından falan ben bunu derslerime taşıyorum çocukların yorum yapmasını istiyorum varsa eksik, çarpık düşünceler yerine yenisinin konulmasını özellikle cinsiyet eşitliğiyle ilgili olumsuz, eşitsizliği destekleyen argümanları değiştirmeye çalışıyorum elimden geldiğince. Bir farkındalık olsun istiyorum (Ö1).

Bu konuları konuşmak için derslerimiz bizim için bir fırsat açıkçası ben sık sık konuşurum öğrencilerle özellikle kız öğrencilerime rehberlik yapıyorum açıkçası onlara kimsenin kanatlarıyla uçmaya çalışmayın derim, kendi gücünüz olsun kendi kanatlarınıza güvenin derim. Çalışmanın, okumanın, ekonomik özgürlük kazanmanın öneminden bahsederim maalesef ki bu bir güç savaşına dönmüş durumda kadınlar ne kadar gelişmiş, ekonomik açıdan güçlü olursa o kadar bu terazi dengelenebilir (Ö3).

Ö4 ve Ö8 Kodlu kadın öğretmenler toplumsal cinsiyet eşitliğinin sağlanmasında “devlet eliyle yapılan halk eğitimlerinin yürütülmesine” yönelik görüşlerini şöyle ifade etmiştir:

Toplumsal cinsiyet eşitliğine yönelik bence ailelere seminer düzenlenebilir ama her meslek elemanı bunu kendi cephesinde yapmalı örneğin ben öğretmen olarak bunu sınıfta derslerimde bu konuyu ele alabilirim kadın hakları savunucuları da daha yerel çalışanlar ailelere örneğin seminerler düzenleyebilirler. Bunlar devlet eliyle yürütülebilir (Ö4).

Bence daha makro boyutta bir eğitim gerekiyor öncelikle toplum eğitilmeli ve tabii bununla birlikte aileler de böylece okullarda verilen toplumsal cinsiyet eşitliğine yönelik tüm dersler, tavsiyeler sağlam bir zemine oturmuş olur. Bunu devlet politikası halinde yaparlarsa etkili olacaktır. Siyasiler yerelde büyük etkiye sahip. Halk eğitimlerle, seminerlerle toplum ve toplumun en küçük birimi olan aile bilinçlendirilmeli (Ö8).

Buna göre Ö4 ve Ö8 kodlu öğretmenler devlet eliyle yürütülecek programların daha faydalı olacağını düşünmektedir.

Kadın öğretmenlerin çoğu, toplumsal cinsiyet eşitliğine inandıkları yönünde söylemlerde bulunmuş olsalar da gelenek, din, kültür, ataerkil toplum yapısı gibi unsurların etkisinde kaldıkları ve bu durumun da onların toplumsal cinsiyet eşitliği düşüncesini içselleştirilmesini engellediği tespit edilmiştir.

5. TARTIŞMA

Kadın öğretmenler, toplumsal cinsiyet eşitliğini tanımlarken çoğunlukla kadınların ve erkeklerin eşit fırsatlara sahip olması gerektiği fikri üzerinde durmuş ve toplumsal cinsiyet eşitliğinin sağlanmasına engel teşkil eden durumları erkeklik ve kadınlık kalıp yargıların varlığı ve ekonomik, sosyo-kültürel katılımıda yaşanan sorunlar olarak değerlendirmişlerdir. Kadın öğretmenlerin çoğunluğu eşitliği savunan tanımlamalar yapsalar da erkeğin güç ve otoriteyi temsil ettiği, erkeklerin daha rasyonel olduğu, kadınların anlayışlı, merhametli, sabırlı, boyun eğen şeklinde kalıp yargıları ifadelerinde kullanarak cinsiyetçi yansımalar yaptıkları görülmüştür. Ayrıca katılımcılardan birkaçı kadınları tanımlarken annelik vasfına da vurgu yaparak, anneliğin ve eş olmanın kadının yaşamında başat rolü olduğu düşüncesini savunmuşlardır. Tüm bunlar kadın öğretmenlerin toplumsal cinsiyet eşitliğine inanmalarının yanı sıra sosyo-kültürel etkilerin, ataerkil toplum yapısının ve geleneksel cinsiyet rollerinin sürdürüldüğü ve toplumsal cinsiyet eşitliği düşüncesinin içselleştirilmediğinin bir göstergesi olarak yorumlanabilir.

Literatür tarandığında Koyuncu Şahin, Esen Çoban ve Korkmaz, (2018, s.746); Yaman Efe ve Ayaz (2013, s.125)'in araştırmalarının sonucunda da öğretmenlerin toplumsal cinsiyet eşitliğine inanmalarına rağmen toplumsal cinsiyet önyargılarının olduğu, ifadelerinde cinsiyetçi argümanları kullandıkları sonucuna varılmıştır.

Kadın öğretmenlerin çoğu kadınların sosyal, kültürel, ekonomik ve aile içerisinde söz hakkına sahip olabilmelerini ekonomik yaşamda etkin olmakla sağlayabildiklerini belirtmiştir. Katılımcılar, kadınların toplumda kabul görmesinde ve eşitlik dengesinin sağlanmasında ekonomik gücün olması gerektiğine bu noktada eşit hak ve fırsatlara erişebileceklerine inandıklarını ifade etmişlerdir. Bu kabulün öğretmenler tarafından toplumsal cinsiyet eşitliğinin sağlandığı yanılısına yol açtığı görülmektedir.

Esen ve arkadaşlarının (2017), araştırmasında kadının eğitim seviyesi ve buna bağlı olarak gelir artışının kadınlar arasında bile olsa bir değişim yarattığı geleneksel rollerde kadının lehine bir dönüşüm yaşandığı bu sayede hak ve fırsatlara erişilebildiği sonucuna ulaşılmıştır. Fakat toplumsal cinsiyet eşitliği yalnızca eşit hak ve fırsatlara sahip olmaktan ibaret değildir. Birleşmiş Milletler Toplumsal Cinsiyet Eşitliği ve Kadınların Güçlenmesi Birimi (2018), toplumsal cinsiyet eşitliği açıklamasına göre kadın ve erkeklerin hak, fırsat ve sorumlulukları kadın ya da erkek olarak doğup doğmadığına bağlı olmamakta ihtiyaç, ilgi alanı ve önceliklerin kadın ve erkek grupları arasında çeşitliliğin kabul edilmesiyle gerçekleştiğini kadın ve erkek arasındaki eşitliğin ise insan merkezli kalkınmanın ve insan hakları meselesinin göstergesi olduğunu bildirmiştir.

Araştırmamızda öğretmenlerin yönetici kadınlara yönelik bakış açısı çoğunlukla olumlu olarak gözlenmiştir. Özellikle eğitim kurumlarında yönetici bir kadının varlığını kendileri için bir avantaj olarak değerlendiren öğretmenler, kadınların daha detaycı ve titiz olması gibi olumlu özelliklerinin yöneticilik vasfını layıkıyla yerine getirme noktasında etkili olacağını belirtmişlerdir.

Katılımcılardan olumsuz bakış açısına sahip olanlar ise çoğunlukla kadınları duygusal ve kıskanç olarak tanımlamış ve bu durumun eğitim kurumunda birden fazla yönetici kadın olmasıyla birlikte kıskançlığa ve dolayısıyla bir kaosa neden olabileceğini ve kurumun iç işleyişinin bozulmasına sebep olabileceğini belirtmişlerdir. Ayrıca yöneticiliğin güç gerektirdiğini bu durumda erkeklerin yöneticilik becerilerinin daha gelişmiş olduğunu belirtmişlerdir. Bu düşünce toplumsal cinsiyet eşitliğine yönelik bilincin kadın öğretmenler tarafından gelişmediğini göstermektedir. Ataerkil toplum yapısı, gelenekler, din, kültür gibi etmenlerin bu düşünceye sebep olduğu yorumu yapılabilir.

Olumsuz görüşlerden bir diğeri de kadının yönetici olduğu taktirde başat rolü olan annelik görevini yerine getiremeyeceği ve kadınlık rollerinin aksayacağı yönündedir.

Eagly ve Carli (2007), annelik rolünün kadını yöneticilik kariyerinden alıkoyduğunu düşünmektedir. Şentürk (2000) akademisyenler ile yaptığı çalışmada yönetimde ve karar verme süreçlerinde kadınlardan ziyade erkek egemen bir yapının olduğu kadınların yöneticilik ve liderlik vasıflarına kuşkuyla yaklaştığı yönetici oldukları taktirde geleneksel kadınlık rollerinin aksayacağı görüşünde hemfikir oldukları görülmüştür. Literatürdeki bu bulguların çalışmamızla benzerlik gösterdiği söylenebilir.

Katılımcı öğretmenler eğitim kurumlarında toplumsal cinsiyet eşitliğiyle ilgili deneyimlerinden bahsederken çoğunlukla özel kurumda çalıştıkları dönemlere atıfta bulunmuş ve özel kurumlarda kamuya oranla daha fazla ayrımcılığa uğradıklarını dile getirmişlerdir. Ücret farkı olmaksızın erkek öğretmenlerden daha fazla derse girdiklerini, daha çok idari işlerle ilgilenmek zorunda kaldıklarını, özel sektör deneyimleri boyunca erkek öğretmenlere göre daha fazla uyarı aldıklarını bu durumun kendilerini yetersiz hissettirdiğini ve ayrıca idareciler tarafından kaba davranışlara maruz kaldıklarından bahsetmişlerdir. Bu durum neoliberal ekonomik politikalarında etkisiyle kamu hizmetlerinden biri olan eğitim konusunun özel sektöre devri ve piyasalaşma sonucu karlılık faktörünün ön plana alınma-

sıyla özel sektörde çalışmakta olan öğretmenlerin özlük hakkı, maaş, mesleki değer, cinsiyet eşitliği gibi konularda kamu sektöründe çalışan öğretmenlerden daha kötü şartlara sahip olması sonucunu doğurduğu söylenebilir.

Mevcut çalıştıkları kurumda olumlu deneyimleri olan öğretmenler ise idarecilerinin toplumsal cinsiyet eşitliğini gözettiğini, kurum idaresinde görevli kadın müdür yardımcısının olmasının kendileri için bir avantaj olduğunu ve çalıştıkları kurumun bir kamu kurumu olması nedeniyle maaş, özlük hakları gibi konuların, eşitlik halinde işlediğine değinmişlerdir.

Buna göre eğitim sisteminde ataerkil toplum yapısı, kamuya oranla özel sektörde kendini göstermekte, kadın öğretmenlerin bu kurumlarda çalıştıkları dönemde eril ideolojinin baskısı altında mobinge, düşük ücrete ve kötü davranışa maruz kaldıkları anlaşılmaktadır.

Cerev ve Coşkun (2020), özel okul öğretmenleriyle yaptığı çalışmada özel sektörde çalışan öğretmenlerin yönetim tarafından değer görmeme, özlük hakları sorunu ve düşük ücret gibi sorunların yanı sıra öğretmenler arasında cinsiyet ayrımının da görüldüğü sonucuna ulaşmıştır.

Katılımcı öğretmenlerin toplumsal cinsiyet eşitliğinin sağlanmasına yönelik çözüm önerileri incelendiğinde; öğrenci, öğretmen ve aile temelli çalışmaların yapılması gerektiği ve bu noktada da öğretmenlerin sınıfta yaptıkları derslerini bir fırsat olarak gördükleri ve sosyal hayatta meydana gelen sorunları, toplumsal cinsiyet bağlamında derslerinde tartıştıkları bu sayede öğrencilere eşitliği pekiştiren bir sınıf ortamı yarattıkları sonucuna varılmıştır. Bu ortamın yaratılması ve öğrencilerin bilinçlendirilmesi için öğretmenlerin toplumsal cinsiyet eşitliğine yönelik uzmanlardan eğitim almasının önemi, araştırmamızda ortaya çıkan sonuçlardan biri olmuştur. Literatüre bakıldığında da yapılan araştırmalar sonucunda öğretmenlerin tutumlarının ve uygulamalarının öğrenciler üzerinde toplumsal cinsiyet eşitliğine yönelik bilinç kazandırması sebebiyle sadece hizmet sürecinde değil hizmet öncesinde de öğretmenlerin bu konuyla ilgili dersler ve hizmet içi birtakım eğitimler almaları gerektiği sonucuna varılmıştır (Esen, 2013; Kalaycı ve Hayırsever, 2014; Çetin Gündüz ve Tarhan, 2017; Filiz ve Gözelyurt, 2017, Gray ve Leith, 2004, Carvalho ve Machado, 2010).

Öğretmenler toplumsal cinsiyet eşitliğine yönelik öğretilerin aileden geldiğini bu konuda başat faktörün aile olması nedeniyle eğitim ve seminerlerin ailelerle yapılması gerektiğini bu konuda devlet eliyle yürütülecek halk eğitimlerinin, seminerlerin ve konferansların etkili olacağını belirtmişlerdir. Özellikle eğitimin temel basamaklarından olan okul öncesi dönemde çocuk ve aile kapsamında bu eğitimlerin verilmesinin daha işlevsel olacağını ifade etmişlerdir. Literatüre bakıldığında, toplumsal cinsiyet eşitliği ve toplumsal cinsiyete duyarlı bir toplumsal bakış açısının kazandırılabilmesi için okul öncesi eğitimden itibaren yaşam boyu eğitim-öğretim çerçevesince eğitimin her aşamasına toplumsal cinsiyet eşitliği bilincinin oluşturulabilmesi için gerekli derslerin konulması, MEB ve Yüksek Öğretim Kurumunun bu yönde revize edilmesinin gerekliliği önemle vurgulanmaktadır. (Doğan, 2013; Esen vd., 2017). Ayrıca öğretmenlerinde kendi derslerinde, okul içinde ve dışında cinsiyetçi tutum ve

kodlar kullanmamaları, öğrencilere kendi davranışlarıyla örnek olmaları gerekmektedir çünkü eğitimcilerin sınıflardaki tutum ve davranışları cinsiyet eşitliğini sağlamak yerine güçlendirme gibi bir etkiye de sahip olmaktadır (Myhill, 2006 ve Akpakwu, 2014).

6. SONUÇ VE ÖNERİLER

İncelenen ortaöğretim kurumunda görev yapan kadın öğretmenlerle yapılan görüşme bulgularının sonuçlarına bakıldığında, öğretmenlerin çoğunluğu eşitliği savunan tanımlamalar yapmış olsalar bile bazı kadın öğretmenler görüşmeler esnasında kalıp yargı içeren söylemlerde bulunmuş toplumsal cinsiyet eşitliğine inanmadıklarını ortaya koymuştur.

Öğretmenlerin çoğu kadınların yöneticilik vasıflarını taşıdığını ve yönetici olmalarına karşı olumlu görüşe sahip olduğunu bildirmiş fakat kendilerinin yönetici olması fikrine çekimser yaklaştığı gözlenmiştir.

Kadınların yönetici olmasına yönelik olumsuz görüş bildirenler ise kadınların duygusal davranmalarının kurum işleyişini bozacağı ve kurum içinde kaosa neden olacağını ifade etmişlerdir.

Kadın öğretmenlerinin çoğu toplumsal cinsiyet eşitsizliğine özel sektördeki çalışma deneyimlerinde maruz kalmış kamu kurumu çalışma deneyimlerinde nispeten toplumsal cinsiyet eşitliğinin sağlandığını ifade etmişlerdir.

Toplumsal cinsiyet eşitliğinin sağlanması noktasında kadın öğretmenler; öğrenciler, öğretmenler, aileler ve toplumla çalışılması gerektiğini ve toplumsal cinsiyet eşitliği algısının aileden aktarılan argümanların yanı sıra eğitim öğretim kademesinin ilk basamağı olan okul öncesi dönemde şekillendiğini belirtmiş ve bu noktada makro çalışmaların önemli olduğunu belirtmişlerdir.

Bu sonuçlar doğrultusunda;

1. Öğretmenlerden birçoğunun toplumsal cinsiyet eşitliğine yönelik geleneksel bakış açısına sahip olduğu görülmüştür. Bu noktada temelde öğretmen yetiştirme programlarında toplumsal cinsiyet eşitliğine yönelik bir dersin eklenmesi ve öğretmen adaylarına toplumsal cinsiyet eşitliğine yönelik duyarlılık geliştirecek birtakım etkinliklerin düzenlenmesi önerilmektedir.
2. Kadın öğretmenlerin yönetici olma konusunda çekimser kalması nedeniyle yöneticilik vasıflarının gelişmesi açısından mesleki alanlarda katılımlarını, potansiyellerini artırmaya yönelik bir takım örgütsel ve yönetsel strateji ve projelerin geliştirilmesi önerilmektedir.
3. Özel sektörde çalışmayı deneyimlemiş öğretmenlerin kamuya oranla daha fazla eşitsizliğe maruz kaldığı araştırmanın bulgularından biridir. Özel sektörde çalışan öğretmenlerin çalışma koşullarının ilgili yasaların uygulanıp uygulanmadığının etkin denetimi gerekir.
4. Ayrıca kurumlardaki erkek idarecilerin var olan cinsiyetçi tutumlarına yönelik bilinçlendirilmeleri örgütsel bir eylem planı olarak ele alınmalıdır.

5. Öğrenciler üzerinde toplumsal cinsiyet eşitliği algısının oluşmasında okulların ve derslerin büyük katkısı olduğu düşünüldüğünde, eğitim kurumlarında yönetici kadrosundakilerin öğretmenlere yönelik hizmet içi eğitimler konusunda toplumsal cinsiyet eşitliği ile ilgili alanında uzman olan kişiler ile iş birliği içerisinde çalışarak, konferanslar ve seminerler düzenlemeleri, kurum içinde çalışan öğretmen ve tüm personelin bu bilinçlendirme faaliyetine aktif katılımlarının sağlanması gerekliliğine önem vermeleri önerilmektedir. Ayrıca öğretmenlerin kendi derslerinde, okul içinde ve dışında cinsiyetçi tutum ve kodlar kullanmamaları, öğrencilere kendi davranışlarıyla örnek olmaları önerilmektedir.
6. Öğretmenlerin veli toplantılarında toplumsal cinsiyet eşitliğine yönelik argümanları sürdürmesi ve aile bilinçlendirme çalışmaları yapması sağlanmalıdır.
7. Son olarak araştırma yapılan kurum bir ortaöğretim kurumu olduğu için öğretmenlerin, hitap ettiği öğrenci kitlesine meslek seçimlerine yönelik bir danışmanlık verilmesi sürecinde geleneksel cinsiyet rollerine yönelik meslek seçimi algısı oluşturmamaları konusunda dikkatli olmaları gerektiği belirtilmelidir.

Eğitim sisteminin önemli paydaşlarından biri olan öğretmenlerin öğrenciler üzerindeki etkisi kuşkusuz çok önemlidir. Bu kabulden yola çıkarak toplumsal cinsiyet eşitliğinin öğretmenler tarafından içselleştirilmesinin ve eğitim sisteminde toplumsal cinsiyet eşitliğine işaret eden düzenlemelerin yapılması geleneksel tutum ve algılar yoluyla nesilden nesile aktarılan cinsiyetçi görüşlerin ortadan kalkmasına yardım edecektir.

ARAŞTIRMAYA İLİŞKİN ETİK BİLGİLER

Veriler toplanmadan önce 25.04.2023 tarih ve 401425 karar numarası ile Kocaeli Üniversitesi Sosyal ve Beşeri Bilimler Etik Kurulu'ndan izin alınmıştır. Katılımcıların çalışmaya dâhil edilmesinde gönüllük esası dikkate alınmış olup bilgilendirilmiş onam alındıktan sonra derinlemesine görüşmeler yapılmıştır. Gizliliğin korunması amacıyla katılımcılar çalışmada takma ad ile yer almışlardır.

ARAŞTIRMACININ KATKI ORANI

Yazarlar çalışmaya eşit oranda katkı sağlamıştır

ÇATIŞMA BEYANI

Yazarlar arasında herhangi bir potansiyel çıkar çatışması bulunmamaktadır.

KAYNAKÇA

- Akpakwu, O. S. (2014). Gender Equality In Schools: Implications For The Curriculum Teaching And Classroom Interaction, *Journal Of Educational Practice*, 5(32), 7-12.
- Aksoy, N. (2006). Toplumsal Cinsiyete Duyarlı Bütçeleme ve Kadının Statüsü Genel Müdürlüğünün Rolü, *Kadın Statüsü Uzmanlığı Tezi*, T.C. Başbakanlık Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü.
- Aydınalp, E. B. (2020). Varoluşçu Özgürlük Bağlamında Kadın: Simone, *Litera: Dil, Edebiyat ve Kültür Araştırmaları Dergisi*, Cilt: 30, Sayı: 2, 465-488.
- Büyükalın Filiz, S., Kanlı, Y., Üstündağ, İ., & Demircan, B. (2018). Anadolu İmam Hatip Lisesi Öğrencilerinin Toplumsal Cinsiyet Algısı: Ankara Hüseyin Gazi Anadolu İmam Hatip Lisesi Örneği, *Türk Çalışmaları Eğitim Bilimleri*, 327-345.
- Birleşmiş Milletler Toplumsal Cinsiyet Eşitliği ve Kadınların Güçlenmesi Birimi (2018). <http://www.un.org/womenwatch/osagi/conceptsanddefinitions.htm> (Erişim tarihi: 22.12.2023)
- Carvalho, T., De Lourdes Machado, M. (2010). Gender and shifts in higher education managerial regimes, *Australian Universities Review*, 52(2), 33-42.
- Cerev G., Coşkun S. (2020). Özel Okul Öğretmenlerinin Çalışma Sorunları Üzerine Nitel Bir Araştırma: Elazığ İli Örneği, *Fırat Üniversitesi Harput Araştırmaları Dergisi (FÜHAD)* Cilt: 7, Sayı: 13, Mart 2020, s. 125-142.
- Creswell, J. W. (2016). *Nitel Araştırma Yöntemleri: Beş Yaklaşımına Göre Nitel Araştırma Ve Araştırma Deseni* (Çev. Ed: Mesut Bütün-Selçuk Beşir Demir). 3. Baskı, Ankara: Siyasal Kitabevi.
- Çetin Gündüz, H., Tarhan, S.(2017). İlkokul Öğrencilerinin Meslek Seçimlerine Yönelik Tutumlarında Toplumsal Cinsiyetin Etkisi, *İlköğretim Online*, 16(3), 1287-1300.
- De Beauvoir, S. (1993). *Kadın "İkinci Cins": Genç Kızlık Çağı*. İstanbul: Payel Yayınları.
- Doğan, A. (2013). Türkiye’de Toplumsal Cinsiyet Eşitliğini Sağlamaya Yönelik Hizmet Veren Kamu Kurumları Ve Hizmetleri Üzerine Bir Değerlendirme, *Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 10(2), 75-95.
- Doğan, G. (2020). Düşünce İnşacı Olarak Dilin Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliği Üzerindeki Rolü, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara Üniversitesi.
- Dökmen, Z. Y. (2017). *Toplumsal Cinsiyet Sosyal Psikolojik Açıklamalar*, İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Esen, E., Siyez, M.D., Soylu, Y., Demirgürz, G., (2017). Üniversite Öğrencilerinde Toplumsal Cinsiyet Algısının Toplumsal Cinsiyet Rolü Ve Cinsiyet Değişkenlerine Göre İncelenmesi, *E-Uluslararası Eğitim Araştırmaları Dergisi*, Cilt: 8, Sayı: 1, 46-63.
- Esen, Y. (2013). Hizmet Öncesi Öğretmen Eğitiminde Toplumsal Cinsiyet Duyarlılığını Geliştirme Amaçlı Bir Çalışma. *Eğitim Ve Bilim*, 38(169). 280-295.
- Eagly, A.H. and Carli, L.L. (2007). *Women and The Labyrinth Of Leadership*, Harvard Business Review.
- Filiz, S., Gözelyurt, F. (2017). Meslek Lisesi Öğretmenlerinin Meslek Alanları Açısından Toplumsal Cinsiyet Eşitliğine Dair Görüşleri. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 15(2), 239-264.

- Gray, C., Leith, H. (2004). Perpetuating Gender Stereotypes In The Classroom: A Teacher Perspective, *Educational Studies*, 30:1, 3-17, <https://www.tandfonline.com/doi/epdf/10.1080/0305569032000159705?needAccess=true>, Erişim Tarihi: 7.10.2023.
- Greasley, K., Ashworth, P. (2007). The Phenomenology of "approach to studying": The University Student's Studies within the Lifework, *British Educational Research Journal*, 32, 819-843. (Aktaran: Güven,E., Toker Gökçe, A.,(2018) Öğretmenlerin Mesleki Özgürlüğe İlişkin Metaforik Algıları Sakarya University Journal Education, Cilt: 8 Sayı: 3, 176-189.
- Gürel, N., Kartal, S. (2015). Examining Access To Education In Turkey According To Some Variables, *Elementary Education Online*, 14(2), 593-608.
- Kalaycı, N., Hayırsever, F.(2014). Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Bağlamında Vatandaşlık ve Demokrasi Eğitimi Ders Kitabına Yönelik Bir İnceleme ve Bu Konuya İlişkin Öğrenci Algılarının Belirlenmesi, *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri Dergisi*, 14(3), 1-26.
- Karacan, E., Gökçe, S. (2020). Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliği Ve Kadın Sağlığı, *Sosyal Politika Ve Sosyal Hizmet Çalışmaları Dergisi*, 1 (1), 39-59.
- Koyuncu Şahin, M., Esen Çoban, A., Korkmaz, A. (2018). Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Ve Türk Eğitim Sistemindeki Yeri: Okul Öncesi Öğretmen Adaylarının Gözünden. *Uluslararası Bilimsel Araştırmalar Dergisi*, Cilt 3, Sayı 2, 735-752.
- Martin, C., L., ve Ruble, D. (2004). Çocukların Cinsiyet İpuçlarını Arayışı: Cinsiyet Gelişimine İlişkin Bilişsel Perspektifler. *Psikoloji Biliminde Güncel Yönergeler*, 13(2), 67-70.
- Myhill, D. V. (2006). She Doesn't Shout At No Girls: Pupils Perceptions Of Gender Equality In The Classroom, *Cambridge Journal Of Education*, 36:1, 99-113. <https://eric.ed.gov/?id=EJ729054>, Erişim tarihi: 4.12.2023.
- Özaydınlık, Y. D. (2014). Toplumsal Cinsiyet Temelinde Türkiye'de Kadın Ve Eğitim, *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, 14(33), 93-112.
- Şentürk, İ. (2000). Üniversitede Kadın Olmak: Akademik Örgütte Toplumsal Cinsiyet Sorunu: Nitel Bir Çalışma, *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi*, 13(2), 13-46.
- Vatandaş, C. (2007). Toplumsal Cinsiyet ve Cinsiyet Rollerinin Algılanışı, *Istanbul Journal of Sociological Studies*, (35), 29-56.
- Yaman Efe, Ş., Ayaz, S. (2013). Sınıf Öğretmenliği Öğrencilerinin Toplumsal Cinsiyete İlişkin Görüşleri, *Türkiye Klinikleri Journal Of Medical Ethics-Law and History*, 21(3), 118-126.
- Yıldırım, A., Şimşek, H. (2008). Nitel Araştırma Yöntemleri, Ankara: Seçkin Yayınevi.
- Yılmaz, S. (2018). Toplumsal Cinsiyet Rollerinin Günlük Hayattaki Yansımaları: Çorum/Alaca Örneği, *İmgelem*, 2, 55-76.